

Èlia López Cassà

Mestra d'Educació Infantil i Primària
Psicopedagoga
Doctora per la Universitat de Barcelona

Resum abstract

LES COMPETÈNCIES DE L'EDUCACIÓ PER A LA CIUDADANIA: LA DIMENSIÓ EMOCIONAL A L'EDUCACIÓ INFANTIL

En aquesta comunicació pretenem donar a conèixer la importància de la dimensió emocional en l'educació per a la ciudadania, acolint-lla des les primeres etapes educatives.

Això significa que cal que l'educació emocional sigui contemplada en l'educació per a la ciudadania com un procés educatiu, continu i permanent que pretén afavorir les competències emocionals de les persones.

Les competències emocionals enteses com un conjunt de coneixements, capacitats, habilitats i actituds necessàries per comprendre i expressar de forma apropiada els fenòmens emocionals. Aquestes competències es concreten, segons autors que exposem, en: consciència emocional, regulació emocional, autonomia emocional, competència social i competències per a la vida i el benestar. Totes elles competències rellevants per a la vida i per a la convivència.

Tot i que es doni més rellevància contemplar l'educació per a la ciudadania en les etapes de l'educació primària i l'educació secundària, no podem oblidar que l'educació infantil és una etapa educativa més que pot prevenir la violència i desenvolupar la convivència i la responsabilitat cívica.

Per tant, defensem que quan més aviat es tinguin en compte el treball del desenvolupament d'aquestes competències en les persones, més aviat s'obtindran el seus fruits.

Així doncs, presentem una síntesi d'un programa d'educació emocional adreçat a l'educació infantil i que afavoreix la dimensió emocional, aspecte rellevant en l'educació per a la ciudadania.

Aquest programa consta de varietat de propostes didàctiques treballades des d'un enfocament globalitzat i constructivista que potencia la necessitat de la formació del professorat abans de la seva posada en pràctica per tal d'afavorir coneixements, habilitats i actituds "modèliques" i referencials per a l'alumnat. Així com té present que les famílies i altres agents educatius

com el personal monitor poden educar-se paral·lelament amb els nens i nenes informant-los i fent-los participar en diferents activitats educatives.

Les propostes giren entorn a les cinc competències emocionals exposades a partir d'activitats vivencials, amb el recull d'experiències, dinàmiques de grup, reflexions i converses, etc., i utilitzant varietat de recursos didàctics: contes, fotografies, titelles, etc.

Els resultats de l'aplicació d'aquest programa, en diferents centres educatius i amb alumnat i professorat de l'educació infantil, han confirmat el gran valor de l'educació emocional per afavorir les competències emocionals, aspecte important de la ciudadania activa i responsable.

En definitiva, educar per a la ciudadania significa també educar des de la dimensió emocional, acollint-la en una etapa educativa rellevant, a l'educació infantil.

Comunicació

LES COMPETÈNCIES DE L'EDUCACIÓ PER A LA CIUDADANIA: LA DIMENSIÓ EMOCIONAL A L'EDUCACIÓ INFANTIL

Les emocions juguen un paper important en el creixement i desenvolupament de la persona, en la convivència, en la resolució de conflictes, en la ciudadania efectiva i en molts aspectes de la vida.

Apostem per una educació que contempli la dimensió emocional: L'educació emocional integrada en l'educació per a la ciudadania, i sigui acollida des de les primeres etapes educatives, en especial des de l'educació infantil. En l'etapa de l'educació infantil s'ofereixen els primers aprenentatges i les primeres experiències educatives.

Considerem que l' Educació per a la Ciudadania està enfocada com el desenvolupament de competències que facin possible la convivència en democràcia. Una d'aquestes competències que tracten la dimensió emocional, són les competències emocionals.

Les competències emocionals son el "*conjunt de coneixements, capacitats, habilitats i actituds necessàries per comprendre, expressar i regular de forma apropiada els fenòmens socials*". (Bisquerra, 2003: 22).

Les competències emocionals són un aspecte important de la ciudadania activa i responsable. Les competències emocionals a les que ens referim son: consciència emocional, regulació emocional, autonomia emocional, competència social i competències per a la vida i el benestar (Bisquerra i Pérez Escoda, 2007).

Entenem per consciència emocional a la capacitat per prendre consciència de les pròpies emocions i les emocions del demés, identificar-les, familiaritzar-se amb un vocabulari emocional i expressar-les a través de la comunicació verbal i no verbal.

La regulació emocional és la capacitat per manejar o canalitzar les emocions a través de diferents estratègies que facilitin el benestar personal i social.

L'autonomia emocional s'entén com la capacitat de pensar, sentir, prendre decisions o actuar per sí mateix. En ella es contempla l'autoestima, l'autoconcepte, l'autogestió personal, etc.

La competència social suposa dominar les habilitats socials, tenir capacitat per comunicar-se de forma efectiva i afectiva, respecte, actituds prosocials, assertivitat, etc. I les competències

per a la vida i el benestar fan referència a la capacitat per posar en pràctica comportaments apropiats i responsables per a la vida.

La majoria de programes sobre la convivència i prevenció de la violència inclouen la dimensió emocional com un aspecte important i per tant l'educació per a la ciudadania ha d'incloure l'educació emocional.

Des de l'àmbit educatiu se'n parla de la'educació per a la ciudadania des de l'etapa de l'educació primària fins a l'etapa de l'educació secundària. I què passa amb l'etapa de l'educació infantil?

Així doncs us volem presentar que des de l'educació infantil es poden treballar molts aspectes de la dimensió emocional a partir de l'educació emocional.

Us presentem alguns aspectes del programa d'educació emocional dirigit al segon cicle de l'educació emocional i que es pot consultar en la tesi doctoral de López Cassà (2007).

-La implementació de programes d'educació emocional és tota una innovació educativa en la que se estan portant a terme investigacions. En aquest aspecte convé detallar que l'escassetat de programes d'educació emocional a l'educació infantil.

-Considerem que l'educació emocional d'acord al principi de la prevenció primària (intervenir abans de què sorgeixi el problema).

-L'aplicació de l'educació emocional pretén potenciar competències emocionals per a la millora en la qualitat de vida i en la convivència.

- La necessitat d' iniciar programes d'educació emocional en els primers anys d'escolaritat i ens els primers anys de vida dels nens i nenes.

-El professorat que vulguin educar en aquesta línia rebí informació sobre aquesta temàtica per contribuir al seu propi creixement personal, social i actitudinal. No oblidem que el professorat és un referent i un model per als nens i nenes, especialment, en les edats que ens referim.

-Les famílies (el primer referent immediat dels nens i nenes de l'educació infantil) així com d'altres agents educatius com el personal monitor dels centres mereixen implicar-se en aquest tipus d'educació en la que hi hem de contribuir-hi tots.

Això doncs detallem alguns dels objectius generals de l'educació emocional a l'educació infantil:

- Afavorir el desenvolupament integral dels infants.
- Potenciar la capacitat de comprendre i regular les pròpies emocions i actuacions.
- Proporcionar estratègies per a l'equilibri personal i la millora de l'autoestima.
- Afavori la quantitat i qualitat de les interaccions del grup per a la millora del clima relacional i convivència grupal.
- Desenvolupar una major competència emocional en les relacions interpersonals.

Les competències emocionals de consciència, regulació emocional, autonomia emocional, competència social, competències per a la vida i el benestar es tradueixen en una metodologia didàctica i activitats que es duren a la pràctica.

La metodologia educativa a l'educació infantil es basa en el recull de les experiències viscudes per a l'alumnat, en el joc i en l'establiment de vincles afectius que respectin la seguretat i la confiança dels nens i nenes. Així com la contribució de la família en l'educació dels seus fills i en la col.laboració activa amb l'escola i els seus educadors.

S'utilitzen estratègies emocionals i vivencials: contes, titelles, dramatitzacions, etc. i recursos de la vida quotidiana: fotografies familiars, cançons, contes populars, etc.

L'aplicació i avaluació del programa en diferents contextos educatius venen a confirmar que l'educació emocional afavoreix el desenvolupament de les competències emocionals de l'alumnat independentment de l'edat, gènere, nivell socioacultural, etc. Dels nens i nenes. Així com contribueix en la formació d'actituds favorables per a la convivència i en l'educació per a la ciutadania en el professorat i altres agents educatius.

En definitiva, educar per a la ciutadania significa també educar des de la dimensió emocional, acollint-la en una etapa educativa rellevant, a l'educació infantil.

Referències bibliogràfiques

Bisquerra, R. (2003). *Educación emocional y bienestar* (1ª ed.): Barcelona: Praxis.

- Bisquerra, R. (2003). Educación emocional y competencias básicas para la vida. *Revista de Investigación Educativa (RIE)*, 21 (1), 7-23.
- Bisquerra, R., y Pérez Escoda. (2007). Las competencias emocionales. *Educación XXI*.
- Bisquerra, R. (2007). Educación para la ciudadanía: un movimiento internacional. En M. Álvarez y R. Bisquerra, (Coords.). *Manual de orientación y tutoría* (versión electrónica). Barcelona: Praxis.
- Cuadernos de Pedagogía* (2007). Educación para la ciudadanía (monográfico), 366 (marzo).
- Díez, M.C. (2004). *El piso de debajo de la escuela. Los afectos y las emociones en el día a día de la escuela infantil*. Barcelona: Graó.
- Ibarrola, B. (2003). *Cuentos para sentir. Educar los sentimientos*. Madrid: SM.
- López Cassà, E. (2003). *Educación emocional. Programa para 3-6 años*. Barcelona: Praxis.
- López Cassà, È. (2007). *La educación emocional en el segundo ciclo de la educación infantil. Diseño, desarrollo y evaluación de un programa de educación emocional para la prevención y el desarrollo humano*. Barcelona: Universitat de Barcelona (Tesis doctoral inédita)
- Monjas, M. I. (1993). *Programa de entrenamiento en habilidades de interacción social (PEHIS)*. Salamanca: Trilce.
- Paula Pérez, I. (2000). *Habilidades sociales: educar hacia la autorregulación. Conceptualización, evaluación e intervención*. Barcelona: ICE-Horsori.
- Paula Pérez, I., i Garanto, J. (2001). *Comprender las habilidades sociales en la educación*. Buenos Aires: Fundec.
- Palou Vicens, S. (2004). *Sentir y crecer. El crecimiento emocional en la infancia*. Barcelona: Graó.
- Pearce, J. (1995). *Berrinches, enfados y pataletas. Soluciones comprobadas para ayudar a tu hijo a enfrentarse a emociones fuertes*. Barcelona: Paidós.

Pérez Escoda, N, (2006). Competencias para la vida y el bienestar. En J. Gaidín y P. Darder (Coords.), *Estrategias e instrumentos para la gestión educativa* (pp. 723-748). Barcelona: Praxis.

Salvador, M. (2004). *Programa de desarrollo emocional*. Málaga: Aljibe.

Shapiro, L. E. (1998). *La inteligencia emocional de los niños*. Barcelona: Ediciones B.